

СТРУКТУРА ВИКОНАВСЬКОЇ СТАБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: ЗМІСТ І КОМПОНЕНТНІ СКЛАДОВІ

Стаття розкриває історичну ретроспективу розвитку і зміст холізму як одного з напрямів постнекласичної методології в контексті методологічного підходу для розроблення змісту виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокального навчання. Застосований холістський підхід обумовлює врахування пріоритетності збереження цілісності мотиваційної сфери особистості в частині персональної мотиваційної спрямованості на набуття виконавської стабільності. Опора на цілісність, самість, креативність, еволюційність, емерджентність як на основні характеристики холістського підходу під час аналізу змісту виконавської стабільності дозволила визначити мобілізаційно-спрямовуючий, цілісно-інтерпретаційний і контрольо-саморегуляційний структурні компоненти.

Ключові слова: виконавська стабільність, холістський підхід, майбутній учитель музичного мистецтва, вокальне навчання, цілісність, мотиваційна спрямованість, творча інтерпретація.

Постановка проблеми. Стійкі тенденції вдосконалення мистецького навчання як в Україні, так і в світі обумовлюють безперервну науково-пошукову діяльність у царині розроблення методичного інструментарію, який сприяв би підвищенню рівня результативності вокального виконавства. Особливим попитом користується таке методичне забезпечення, яке уможливорює повноцінне, без істотних втрат, перенесення результатів ретельної вокальної підготовки з навчальної аудиторії на концертну сцену, що дозволить молодому вокалістові-виконавцю якнайкраще розкрити для слухацької аудиторії свій творчий потенціал, незважаючи на стресори ситуацій вокального виконавства.

З огляду на вищезазначене, для дослідження змісту виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва, а також для розв'язання проблеми її формування у процесі вокального навчання, необхідно долучити такий методологічний підхід, який уможливорює збереження цілісності мотиваційно-потребової сфери майбутнього фахівця-музиканта, що являє собою констеляцію його фахово-соціальних, пізнавальних, художньо-естетичних та інших потреб. Таким методологічним підходом, на нашу думку, є холістський підхід, оскільки саме холізм забезпечує цілісне

дослідження змістового наповнення виконавської стабільності з урахуванням цілісності мотиваційно-потребової сфери особистості студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів у процесі вокального навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Про особливу важливість формування виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва зазначали А. Готсдінер, Л. Котова, О. Матвеева, Я. Мільштейн, Г. Нейгауз, Г. Ципін, Д. Юник, Т. Юник та ін., які наполягали на цілеспрямованості постановки й розв'язання цієї проблеми у процесі музичного навчання. Проблематика холістського підходу складала предмет досліджень Л. Василенко, І. Гнатенка, С. Грофа, С. Клепка, В. Козлова, А. Мейєр-Абіха, В. Меськова, Н. Сегеди, Я. Сметса, Дж. Уоткінса та ін. Вчені зазначають, що холістський підхід у поєднанні з гедоністичним аспектом розгляду психологічної сфери особистості дозволяє притримуватися принципу цілісності під час дослідження психолого-педагогічних феноменів, якісних характеристик особистості тощо.

Мета статті полягає в розкритті компонентної структури виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва на основі холістського підходу, який забезпечує врахування максимальної цілісності змісту досліджуваного феномену.

Методи дослідження. З метою з'ясування змісту й компонентної структури виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва на основі холістського підходу було застосовано теоретичні методи дослідження, серед яких: історично-ретроспективний аналіз для дослідження становлення та розвитку холізму як методологічного підходу; конкретизація основних характеристик холістського підходу; конкретизація й абстрагування структурних компонентів виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва, наукове узагальнення змісту досліджуваного феномену з позицій цілісності.

Виклад основного матеріалу. Дослідження виконавської стабільності студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів з позицій холістського підходу передбачає осмислення холізму як однієї з трьох, за концепцією В. Меськова, провідних засад постнекласичної методології, що робить методологічну основу будь-якої методики гнучкою, спроможною до швидкого реагування на виклики й зміни, про які сигналізує оточуюче середовище і, водночас, дозволяє зберегти цілісність (Меськов, 2010, с. 11). Л. Василенко зазначає, що відповідно до холістського підходу, «...цілісність не є холізмом, вона є його атрибутом, принципом»

(Василенко, 2014, с. 10), водночас, «...ціле онтологічно або логічно є первинним і має пріоритет над своїми частинами» (Василенко, 2014, с. 11).

Філософські витоки холізму знаходяться ще в античній філософії, найвидатніші представники якої (Аристотель, Геракліт, Демокрит, Сократ та ін.) з різних сторін досліджували взаємозв'язки між цілісністю та елементами, єдністю і множинністю тощо. Філософи-схоласти часів Середньовіччя (П'єр Абеляр, Фома Аквінський, Северин Боецій, Марціан Капелла, Ансельм Кентерберійський та ін.) бачили втілення безсмертної цілісності в образі Всевишнього. Філософи-просвітники доби Нового часу (Ф.Бекон, Т.Гоббс, Р.Декарт, Дж.Локк, Д.Юм та ін.) вбачали співвідношення цілісності та її складових у сумарному додаванні цих складових, за рахунок чого створюється ціле. Філософська школа німецької класичної філософії, зокрема філософи Г. Гегель, Ф. Шеллінг здійснили свій внесок у розвиток методології холізму за рахунок дослідження впливу рефлексії та інтуїції на осмислення цілісності структур. Сучасне розуміння холізму в його методологічному значенні, а також його назва сформувались у філософії XX століття (С. Гроф, С. Клеппо, А. Мейєр-Абіх, Я. Сметс та ін.). Філософська концепція холізму у XX столітті збагачується новим розумінням категорії цілісності, яке базується на ієрархічній будові і взаємодії компонентів.

Сьогоднішнє трактування холізму, за Л. Василенко, полягає у «... природі цілісної високоорганізованої системи, властивості якої принципово відрізняються від простої суми властивостей її окремих елементів. Гармонічна взаємодія енергій усіх елементів системи, підкоряючись загальній меті, утворює більш високу організацію цілого, ніж сукупність її складових» (Василенко, 2014, с. 12). Авторка представляє конкретизацію характеристик методології холістського підходу, до яких, зокрема, належать: особистість, еволюція, емерджентність, креативність, детермінізм, самість (Василенко, 2014, с. 13).

Доцільно розглянути зміст виконавської стабільності майбутніх учителів музики в контексті наведених характеристик холістського підходу, серед яких саме особистість майбутнього фахівця має бути пріоритетом під час перебігу вокального навчання зокрема і фахового навчання в цілому. Таким чином, пріоритетне ставлення до особистості студента ставить на найвищу позицію під час навчального процесу врахування цілісності його мотиваційної сфери, зокрема, у частині персональної мотиваційної спрямованості щодо цілком логічної мети – якомога якісніше перенести результат проведеного вокального навчання на концертну сцену.

Поняття «мотиваційна спрямованість», розкриті В. Сластьоніним у педагогічному аспекті, являє собою, на думку дослідника, особистісне

структурне утворення, завдяки якому людина стверджує персональну усвідомлену орієнтацію на власну професійну діяльність (Сластьонін, 2002, с. 20). О. Хоружа окреслює це поняття як системоутворювальну якість особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка перебирає на себе відповідальність за осмислення соціально обумовлених відношень майбутнього фахівця до дійсності, її предметів та явищ, а також до себе як суб'єкта цієї дійсності, як до представника власного народу і його культури, а також до обраного фаху в емоційному аспекті (Хоружа, 2010, с. 81).

Оскільки повноцінне перенесення результатів проведеного вокального навчання на концертну сцену потребує максимальної мобілізації вольових зусиль виконавця, спроможності приборкати негативний емоційний фон, спричинений стресорами виконавського процесу з метою ефективного розкриття перед слухачами розробленого на заняттях з вокалу інтерпретаційного концепту вокальних творів, то доречно окреслити у змісті виконавської стабільності майбутніх учителів музики мобілізаційно-спрямовуючий структурний компонент.

Відповідно до холістського підходу, цей структурний компонент є відповідальним за збереження цілісності вектору мотиваційної спрямованості майбутнього вчителя музичного мистецтва на стабільність вокального виконавства, яка, у свою чергу, уможливорює належну якість прилюдних виступів шляхом максимальної мобілізації, з одного боку, вольових зусиль, а з іншого боку, набутих під час вивчення вокальних курсів знань та вмінь, спрямованих на яскраве втілення інтерпретаційного замислу.

Продовжуючи розгляд змісту виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва на засадах холістського підходу, слід урахувати таку характеристику цього підходу, як креативність, що обумовлює самостійність, своєрідність та неповторність творчої інтерпретації вокаліста-виконавця. Досліджуючи зміст творчої інтерпретації музичного твору, Г. Падалка наполягає на тому, що художня інтерпретація несе в собі «...значний потенціал виявлення творчого ставлення до твору» у контексті особистісного тлумачення нотного тексту, вияву персональних почуттів, трансляції характерних особливостей художнього образу, створеного композитором (Падалка, 2008, с. 190). Про триєдність творчої інтерпретації музичних творів зазначає І. Грінчук. Ця триєдність, на думку дослідниці, полягає у «...глибокому осмисленні тексту, художнього контексту та психологічного підтексту» музичних творів (Грінчук, 2008, с. 48).

Але тільки креативністю не вичерпуються вимоги до розроблення інтерпретаційної моделі вокального твору. Художня інтерпретація має

обов'язково відповідати такій характеристиці холістського підходу, як цілісність. Причому врахування цілісності стосується як розроблення інтерпретаційної моделі, відпрацювання її творчого, яскравого, артистичного втілення на сцені, так і забезпечення цілісності створеної інтерпретації вже під час її оприлюднення перед аудиторією.

Ще однією суттєвою характеристикою холістського підходу є самоть, яка виступає одним із важливих чинників цілісності, що є важливим під час інтерпретаційного опрацювання вокальних творів. Саме самоть, виконуючи інтеграційну функцію в цілісній системі, безпосередньо детермінуючи у процесі інтеграції компонентів рівень їх взаємовпливу, взаємозв'язків, одночасно обумовлює взаємовідношення складових із цілим.

Таким чином, можна встановити, що самоть художньої інтерпретації вокального твору є відповідальною за гармонійність музичної форми, за внутрішню рівновагу інтерпретаційної моделі, за динамічну ієрархію під час побудови кульмінацій, яка має рухатися за принципом зростання, поступово підводячи до точки «золотого перетину», що має бути стабільно перенесено з повсякденних вокальних занять на сцену. З огляду на вищезазначене, доречним є визначення в компонентній структурі виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва цілісно-інтерпретаційний компонент.

Подальший розгляд змісту виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва з позицій холістського підходу передбачає врахування такої його характеристики, як еволюційність. Оскільки виконавська стабільність студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, за нашим визначенням, вимагає від них сформованої здатності до перманентного відтворення результатів попередньої музичної навчальної діяльності в емоційogenних умовах її оприлюднення, то сформованість означеної здатності вимагає від професорсько-викладацького складу цілеспрямованого приділення уваги у процесі вокального навчання формуванню вмінь саморегуляції й самоконтролю, якими студент має користуватися під час прилюдного виступу.

Енциклопедичне визначення поняття «самоконтроль» і «саморегуляція», подане С. Гончаренком у безпосередньому взаємозв'язку, окреслює їх наступним чином. Автор визначає самоконтроль як «...усвідомлювану регуляцію людиною своєї поведінки та діяльності для забезпечення відповідності їхніх результатів поставленим цілям, вимогам, нормам, правилам тощо» (Гончаренко, 2011, с. 412), а саморегуляцію як «...здатність людини керувати собою на основі

сприймання й усвідомлення актів своєї поведінки та власних психічних процесів» (Гончаренко, 2011, с. 413).

Сформовані вміння саморегуляції й самоконтролю дозволяють виконавцеві цілісно здійснювати під час прилюдного виступу контрольовану демонстрацію розробленої інтерпретаційної концепції, гнучко реагуючи на відхилення й органічно повертаючись до основної версії. Формування означених умінь може відбуватися виключно еволюційно в повсякденному процесі вокального навчання, що відповідає характеристиці холізму – еволюційності. Про еволюційність, поступовість процесу формування виконавських умінь зазначає Г. Нейгауз. Педагог стверджує, що стабільність музичного виконавства, відсутність емоційних стресів, які саме й призводять до неналежного рівня виконання музичних творів, знаходиться у пропорційній залежності від рівня підготовленості концертної програми (Нейгауз, 1961, с. 238).

Еволюційність для формування вмінь саморегуляції й самоконтролю означає те, що ці вміння не можуть бути сформованими миттєво, що є цілком логічним. Процес формування означених умінь потребує систематичності й поступовості, цілеспрямованості й відмови від поспіху. Кожен крок у цьому напрямі, зроблений під час індивідуальних занять із викладачем з вокалу, із керівником хорового колективу на хорових репетиціях, під час сольного й ансамблевого співу на концертах, заліках або екзаменах є кроком еволюційного розвитку цих умінь.

Накопичувально-удосконалююча тенденція, притаманна цьому процесу, який паралельно забезпечує еволюцію розвитку всієї особистості виконавця, у результаті призводить до того, що змінюється сам характер формування виконавської стабільності. Відбувається якісна зміна еволюційного характеру розвитку виконавської стабільності на емерджентно-стрибковий, який призводить до нового рівня якості виконавської стабільності. З огляду на вищезазначене, доречним є виокремлення у структурі виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва контрольовано-саморегульованого структурного компоненту.

Проведений аналіз змісту виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва дозволив сформулювати такі **висновки**. Залучення в якості методологічної основи холістського підходу уможливило визначення компонентної структури виконавської стабільності майбутніх учителів музичного мистецтва в якості органічно-цілісної динамічної системи, що є результатом творчо-еволюційного формування взаємопов'язаних і взаємовпливаючих складових: мобілізаційно-спрямовуючого, цілісно-

інтерпретаційного і контрольно-саморегуляційного компонентів, а також регуляторної дії функції цілепокладання, гедоністичної функції, функції постановки й послідовного вирішення художньо-творчих, вокально-технічних, комунікативно-іміджевих завдань щодо втілення й трансляції цілісної інтерпретаційної концепції вокального твору і функції аналітично-рефлексивного осмислення власних дій під час концертного виступу.

ЛІТЕРАТУРА

- Василенко, Л. М. (2014). Холізм як методологічний підхід до розвитку особистості в педагогічній науці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти, Вип. 9 (14)*, 10-15 (Vasilenko, L. (2014). Holism as a methodological approach to personality development in pedagogical science. *Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 14. Theory and Methodology of Art Education, Issue 9 (14)*, 10-15).
- Грінчук, І., Бурська, О. (2008). *Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу*. Тернопіль: Підручники і посібники (Hrinchuk, I., Burska, A. (2008). *Problems of Musical Thinking: Theory and Methodology of Development. The Dialectic of Musical Logos and Eidos*. Ternopil: Textbooks and Tutorials).
- Гончаренко, С. У. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги* (Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary*. Rivne: Volyn obelegi).
- Меськов, В. М., Мамчур, А. А. (2010). Мир информации как тринитарная модель Универсума. Постнеклассическая методология когнитивной деятельности. *Вопросы философии*, 5, 57-69 (Meskova, V. M., Mamchur, A. A. (2010). The World of Information as a Trinitarian Model of Universum. Postnonclassical methodology of cognitive activity. *Issues of philosophy*, 5, 57-69).
- Нейгауз, Г. (1961). *Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога*. Москва: Государственное музыкальное издательств (Neuhaus, G. (1961). *About art of piano playing. Notes of the teacher*. Moscow: State Music Publishing House).
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*. Київ: Освіта України (Padalka, H. M. (2008). *Pedagogy of Art (Theory and Methods of Teaching Art Disciplines)*. Kyiv: Education of Ukraine).
- Сластенин, В. А., Исаев, И. Ф. (2002). *Педагогика*. Москва: Школьная Пресса (Slastenin, V. A., Isaiev, I. F. (2002). *Pedagogy*. Moscow: Shcool Press).
- Хоружа, О. В. (2010). *Методичні засади формування етнопедагогічного мислення майбутнього вчителя музики (дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання»)*. Київ (Khoruzha, O.V. (2010). *Methodological bases of the formation of etnopedagogical thinking of the future teacher of music* (PhD thesis). Kyiv).

РЕЗЮМЕ

Сюй Вейвей. Структура исполнительской стабильности будущих учителей музыкального искусства: содержание и компонентные составляющие.

Статья раскрывает историческую ретроспективу развития и содержание холизма как одного из направлений постнеклассической методологии в контексте методологического подхода для разработки содержания исполнительской стабильности будущих учителей музыкального искусства в процессе вокального обучения. Использование холистского подхода обусловило учет приоритетности

сохранения целостности мотивационной сферы личности в части персональной мотивационной направленности на приобретение исполнительской стабильности. Опора на целостность, самость, креативность, эволюционность, емерджентность как на основные характеристики холистского подхода во время анализа содержания исполнительской стабильности позволила определить мобилизационно-направляющий, целостно-интерпретационный и контрольно-саморегуляционный структурные компоненты.

Ключевые слова: исполнительская стабильность, холистский подход, будущий учитель музыкального искусства, вокальное обучение, целостность, мотивационная направленность, творческая интерпретация.

SUMMARY

Xu Weiwei. The structure of performing stability of future musical art teachers: content and components.

The article reveals the historical retrospective development and content of holism as one of the directions of the post-non-classical methodology in the context of the methodological approach to develop the content of the performing stability of the future teachers of musical art in the process of vocal training. The use of holistic approach resulted in taking into account the priority of preserving the integrity of motivational sphere of the personality in terms of personal motivational orientation for the acquisition of performance stability.

In order to clarify the content and component structure of the performance stability of future musical art teachers on the basis of a holistic approach, theoretical research methods were used, including: historical-retrospective analysis to study the formation and development of holism as a methodological approach; concretization of the main characteristics of the holistic approach; concretization and abstraction of structural components of performance stability of future musical art teachers, scientific generalization of the content of the studied phenomenon from the standpoint of integrity.

The analysis of the content of performance stability of future musical art teachers has allowed to formulate the following conclusions. Involvement as a methodological basis of the holistic approach made it possible to determine the component structure of performance stability of future musical art teachers as an organic-holistic dynamic system, which is the result of creative-evolutionary formation of interconnected and interacting components: mobilization-guiding, holistic-interpretive and control, as well as the regulatory action of the function of goal setting, hedonistic function, the function of staging and consistent solution of artistic, vocal-technical, communicative-image tasks for the implementation and translation of a holistic interpretive concept of vocal work and the function of analytical-reflexive comprehension of own actions during the concert.

Key words: performing stability, holistic approach, future musical art teacher, vocal training, integrity, motivational orientation, creative interpretation.